

Халықаралық инвестициялық қызмет пен ҚР шетел инвестицияларының құқықтық реттелуі

орындаған: Турашбаева Дана
Касенова Талшын
Жомартқызы Гулназ
Кубашева Акерке
Утеген Айдана

Глоссарий

Инвестиция (латынша investire – киіндіру) – табыс алу, меншікті капиталын молайту, елдің материалдық байлығы мен материалдық емес сипаттағы қоғамдық құндылықтарын еселей түсу үшін шаруашылық жүргізуші субъектілер салатын инвестициялық қаражат.

Инвестор – қор нарығында құнды қағаздарды сатып алушылар болып табылады.

Ұлттық инвестор дегеніміз- Қазақстан Республикасында инвестицияны жүзеге асыратын Қазақстан Республикасының Заңды тұлғасы.

Инвестициялық саясат дегеніміз – халық шаруашылығының әр түрлі салаларында пайда табу мақсатымен ұзақ мерзімді капитал жұмсау саясаты.

Шетел инвесторы - шетелдік заңды тұлғалар, шетел азаматтары , шетел мемлекеттері , халықаралық ұйымдар , шетелде тұрақты тұрғылықты мекені бар Қазақстан Республикасының азаматтары , егер олар шаруашылық қызметін жүргізу үшін азаматтығын алған немесе тұрақты тұрғылықты мекені бар елде тіркелген жағдайда.

"Инвестициялар" ағылшын тілінен аударғанда (investments) "капитал құю" дегенді білдіреді, сол себепті "инвестициялар" және "капитал құю" сөздері синоним сөздер болып табылады.

Кең мағынада халықаралық инвестиция әр түрлі мемлекеттерге жататын қатысушылардың өзара іс-қимылы болып табылады. Тар мағынада халықаралық инвестиция бұл-шетелдік инвестиция.

Халықаралық инвестициялық қызмет - шетелдік және шетелдік инвестицияларды инвестициялау бойынша субъектілердің практикалық әрекеттерінің жиынтығы. Инвестор инвестициялық қызметтің негізгі субъектісі болып табылатыны анық, ол инвестициялау туралы шешім қабылдайды. Халықаралық инвестициялық қызмет екі бағытта жүзеге асырылады: капиталды экспорттау және шетелдік инвестицияларды тарту.

Күрделі экспорт мынадай факторларға байланысты:

Елдегі капиталдың асып кетуі

Жаңа нарықтар, шикізат қажеттілігі.

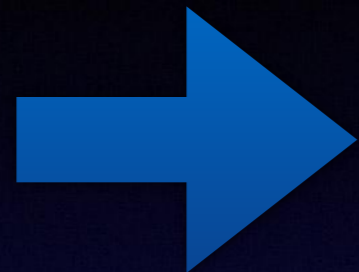
Бәсекеге қабілетті экономиканың белгілі бір деңгейін қалыптастыру.

Халықаралық еңбек бөлінісі.

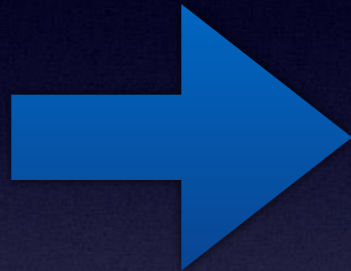
Экономиканы трансұлттық ұлттандыру.

Капиталды пайдаланудың тұрақты жағдайын іздеу.

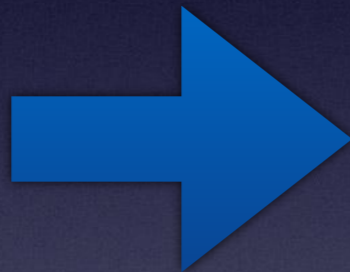
Шетелдік инвестицияларды тарту қажеттілігі туындайды:

инвестициялармен, жаңа технологиямен және технологиямен қамтамасыз ету қажеттілігі;

бәсекеге қабілетті экономика құру және әлемдік нарықтарды игеру ниеті.

отандық инвестициялық ресурстардың шектеулері;

өз инвесторларының инвестициялық белсенділігі төмен;

Инвестициялар саласындағы мемлекетаралық қызмет халықаралық *инвестициялық заңмен* реттеледі - ұлттық және әлемдік құқыққа жататын нормалар мен нормалар жиынтығы.

Дәл осы инвесторлар мен қарыз алушы елдер өз міндеттемелерін орындауға кепілдік береді. Бұл құқықтық база мемлекетаралық деңгейде екіжақты және көпжақты келісімдерді жасауға мүмкіндік береді.

Заңгерлік қызметтің осы саласы - кез келген нысандағы депозиттер, тараптар арасындағы борыштық міндеттемелер, бағалы қағаздар, елдегі инвестициялық климат және т.б. Бұл заңның шетелдік капиталдың ел экономикасына ықпалын айқындайтын және қажет болған жағдайда шектейтін заңның бұл түрі.

Шетелдік инвестиция дегеніміз-қабылдаушы елдегі компанияның қызметін бақылап, басқарып отыру үшін капиталдың мақсатты түрде ауысуы болып келеді. Шетелдік инвестицияларын тарту саясаты 1991 жылдан басталып, оң нәтижелер беруде. Шетел капиталын басқаратын сырттан қарыз алу жөніндегі комитет және инвестициялар жөніндегі комитет тәрізді органдар құрылды. Біздің Қазақстан Республикамыздың «Инвестициялар туралы» заңы бойынша шетел инвестицияларына және олардың қызметінің нысандарына ұлттық режим қолданылады. Яғни, шетелдік және отандық инвесторлардың құқықтық жағдайлары бір деңгейде қойылған.

Шетелдік инвестицияларды тартудың маңызды көзі- *портфель инвестициялары.*

Кәсіпкерлік капиталдың негізі тікелей және портфельдік инвестициялар болып табылады. Тікелей инвестициялар инвесторға бақылауды немесе кәсіпорынның басқаруындағы оның қатысуын қамтамасыз ететін шетелдік кәсіпорындардың қорытындысы болып табылады. Тікелей инвестициялар - бұл бастапқы инвестициялар және қайта инвестициялау, сонымен қатар, олар тікелей инвестор мен филиалдар, еншілес және қауымдасқан компаниялар арасындағы қарыздар мен несиелер түрінде капиталдың барлық корпоративтік трансферттерін қамтиды.

Портфельдік инвестициялар - салық салудан босату, айырбастау бағамының өзгеруі және т.б. арқылы жоғары табысты алу үшін шетелдік кәсіпорындардың, облигациялардың және шет мемлекеттердің басқа бағалы қағаздарының, халықаралық валюта-несие ұйымдарының акцияларына инвестициялар. Мұндай инвестициялар инвестордың инвестиция нысанына нақты бақылау жасамайды.

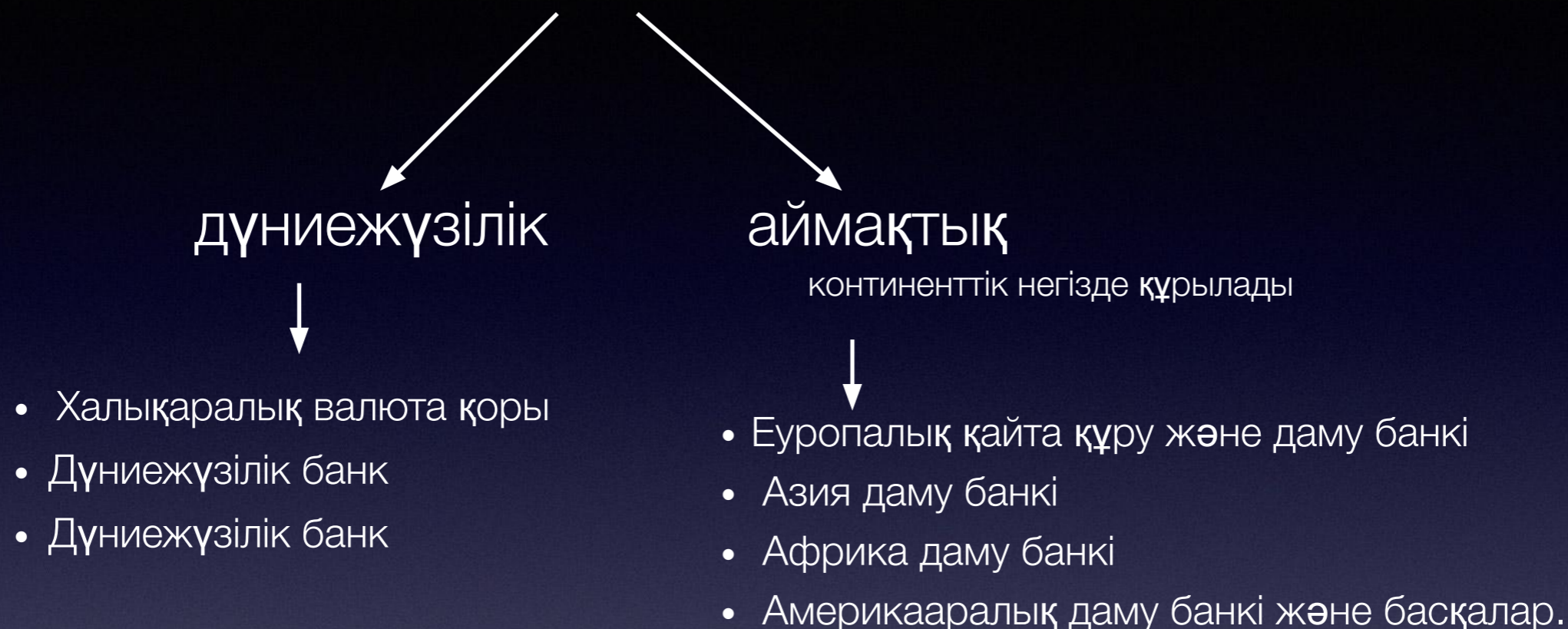

Жеке шетелдік инвестициялардың негізгі мақсаты пайда табу немесе экономикалық тиімділікті арттыру мақсатында инвестициялық капиталдың шетелге ақша немесе тауар түрінде экспорты болып табылады.

Мемлекеттік шет елдік инвестициялардың негізгі мақсаты инвестиция салынатын экономиканы тұрақты дамыту үшін құқықтық, экономикалық және ұйымдастырушылық жағдай жасау болып табылады.

Халқаралық инвестициялық институты

Халықаралық қаржы институттары

Халықаралық және аймақтық қаржы және инвестициялық ұйымдар мемлекеттер арасындағы көп жақты келісімдер негізінде құрылады. Олардың мақсаты халықаралық және аймақтық қаржылық ынтымақтастықты дамытуға, сыртқы сауда-саттықты дамытуға, оларға қосылған елдердің төлем балансының балансын сақтауға, валюталық ставкаларды реттеуге, осы елдерге қарыз беру мен шетелде жеке несиелерді кепілдендіруге бағытталған.

Дамушы елдерде шетел инвестицияларын құқықтық реттеуге әсер еткен келесі құжаттар болып табылады: БҰҰ-ң Бас Ассамблеясының, Әлеуметтік және Экономикалық Кеңестің резолюциялары, БҰҰ-ң сауда және даму жөніндегі конференциялары (ЮНКТАД) және басқа да құжаттар

1965 жылғы "Мемлекеттер мен шетел тұлғалары арасындағы инвестициялық дауларды шешу тәртібі туралы" Вашингтон Конвенциясы

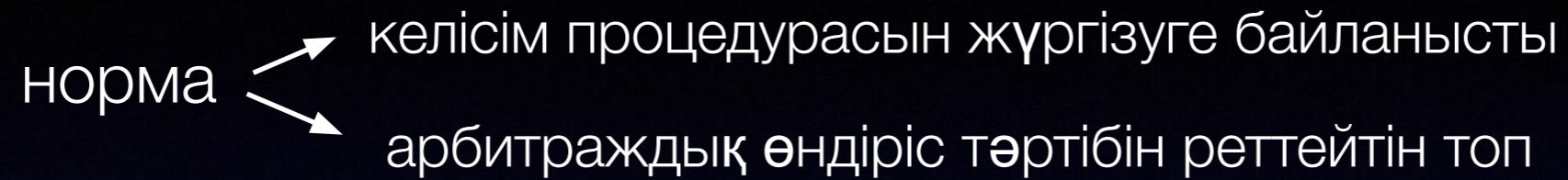
Инвестициялардың кепілдіктері жөніндегі Көпжақты агенттіктің құрылуы туралы 1985 жылғы Сеул Конвенциясы

Қазақстан Республикасының "Шетел инвестициялары туралы" Заңы

Шетел инвестицияларын қолдау және өзара қорғау туралы екіжақты келісім-шарттар

1) 1965 жылғы "Мемлекеттер мен шетел тұлғалары арасындағы инвестициялық дауларды шешу тәртібі туралы" Вашингтон Конвенциясы.

мақсаты	инвестициялық дауларды шешу бойынша Халықаралық орталық (ИКСИД) - арнайы халықаралық инвестициялық арбитражды құру
авторы	халықаралық қайта құру және даму банкісі
дау қарау	жазбаша келісімімен олардың дауларын орталыққа жіберген жағдайда қарауға құзыретті. Сонымен қатар, бұл дау келесі белгілерден тұруы қажет. Біріншіден, ол құқықтық дау болу керек және ол инвестициялардан шығуы тиіс. Екіншіден, даудың қатысушылары бірінші тарап - Конвенцияның қатысушысы мемлекет болу керек, екінші тарап - Конвенцияның қатысушысы басқа мемлекеттің жеке немесе заңды тұлғалары.

келісім процедурасын жүргізу:

Бас хатшысына
арыз жазады

Келісім комиссиясы
құрылады

Комиссия жұмысының нәтижесі
тараптардың бітімгершілік келісімге келуі

мүшелерін тағайындау тәртібі
тараптардың келісімі

"Инвестициялардың кепілдіктері жөніндегі Көпжақты агенттіктің құрылуы туралы 1985 жылғы Сеул Конвенциясы. 1985 жылдың қазан айында Халықаралық қайта құру және даму банкісінің басқарма жиналысында "Инвестициялардың кепілдіктері жөніндегі Көпжақты агенттіктің құрылуы туралы" Конвенцияға қол қойылды. Ол кепілдіктер Инвестициялық кепілдіктер бойынша халықаралық агенттіктің қатысушысы мемлекеттердегі шетел инвестицияларына беріледі. Инвестициялық кепілдіктер бойынша халықаралық агенттік халықаралық ұйым, толық заңды тұлға болып табылады, оның негізгі мақсаты дамушы мемлекеттерге инвестициялардың ағымын көбейту. Конвенцияның үшінші тарауы ең маңызды нормалардан тұрады, онда шетел инвестицияларын сақтандыру қатынастарын реттейтін нормалар көрсетілген.

Конвенцияда коммерциялық емес тәуекелдің үш категориясына кепіл көрсетілген:

Валюталарды аударумен байланысты тәуекел;

Экспроприация және сол сияқты шаралар;

Соғыс тәуекелі.

Бұл категорияларға тағы да шарт міндеттемелерін орындамағаны үшін тәуекелді қосуға болады.

Агенттік Конвенцияның 12 бабына сәйкес, келесі инвестицияларды сақтандыруға алады:

- акцияларды алуға кеткен шығындар
- тікелей капиталдардың әртүрлі формалары және орташа мерзімге, ұзақ мерзімге берілетін займдер, басқаша айтқанда акционерлік немесе демеушілік займдер.

Қазақстан
Республикасы

АҚШ
Албания

Қазақстан Республикасы АҚШ-пен және Алманиямен екіжақты шарттар жасасты, ал қалғандарымен екіжақты келісімдер жасасты. Кейбір екіжақты келісімдер күшіне енді де, яғни ратификацияланды, ал кейбіреулері күшіне енбеді. Инвестициялық қарым-қатынастарды реттейтін құқықтық нормалардың ресми қайнар-көзі тек қана ратификацияланған келісімдердің мәтіндері бола алады. Барлық екіжақты инвестициялық келісім-шарттардың қорытындыларында олардың күшіне енуі, әрекет ету мерзімі және өзгертулер негізу туралы жазылған.

Барлық қазақстандық екіжақты инвестициялық шарттар мен келісімдерде ұлттық режим мен қолайлы жағдайлар туғызатын режим туралы ережелер бар.

Қазақстан
Республикасы ↔ Ұлыбритания

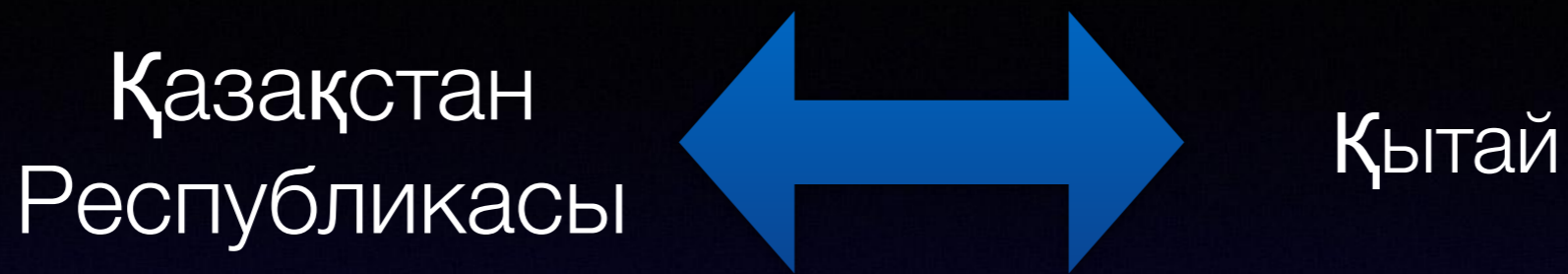
Мысалға, Қазақстан Республикасының Ұлыбританиямен келісімнің 3 -ші бабын айтуға болады. Бұл бапта келісіп жатқан тараптардың ешқайсысы өзінің территориясында инвестицияларды үшінші мемлекетке берілетін инвестициялармен салыстырғанда аса қолайлы емес режимде бермеуге тиіс.

Қазақстан
Республикасы

Индия
Финляндия

Қазақстан Республикасының Индия мен Финляндия арасындағы келісімдердің 2-ші бабында келісім барлық инвестицияларға қолданылады, егер де инвестициялар кез-келген келісіп жатқан тараптың біреунің инвесторларының басқа келісіп тараптың территориясында жүзеге асырылса деп жазылған. Тағы да айта кету керек, олар қолданылады, егер де сол келісіп жатқан тараптың заңдары мен нормативтік-құқықтық актілеріне сәйкес болса.

Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасы арасындағы келісімнің 7 - ші бабында келісім 1985 жылдың 1-ші қаңтарынан кейін жүзеге асырылған инвестицияларға қолданылады деп жазылған. Қазақстан Республикасы мен Грузия арасындағы келісімде 1991 жылдың 16 желтоқсанына дейін жүзеге асырылған инвестицияларға бұл келісімнің ережелері қолданбайтындығы жазылған.

Инвестиция туралы ҚР-ң заңнамасы

«Инвестициялар туралы» Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды. Бұл Заң Қазақстан Республикасындағы инвестицияға байланысты қатынастарды реттейді, инвестицияларды ынтыландырудың құқықтық және экономикалық негіздерін айқындайды, Қазақстан Республикасында инвестицияларды жүзеге асырған кезде инвесторлардың құқықтарын қорғауға кепілдік береді, инвестицияларды мемлекеттік қолдау шараларын, инвесторлар қатысатын дауларды шешу тәртібін белгілейді.

Заң шетелдік және отандық инвесторлардың құқықтарын бірдей, тең қылды және қол қойылған инвестициялық шарттардың тұрақтылығын кепіл етеді.

Инвесторларға берілген жеңілдіктер контрактіде көрсетілген мерзімге дейін сақталатындығы туралы заңда норма бар. Заң бойынша жеңілдіктер мен преференциялар әр инвестициялық жобада жеке тағайындалады, бірақ та олардың қолданылу мерзімі бес жылдан аспауы тиіс.

Егер де Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары тарапынан инвесторларға қатысты Қазақстан Республикасы заң актілеріне сәйкес келмейтін актілер шығарылған болса, сондй - ақ осы органдардың лауазымды тұлғаларының заңсыз әрекеттерінің (әрекетсіздігінің) салдарынан инвесторлардың құқықтары мен мүдделеріне зиян келетін болса, онда Қазақстан Республикасының азаматтық заңдарына сәйкес инвестордың оған келтірілген зиянды толық өтеуге құқығы бар.

Инвесторлар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес, салықтарды және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлегеннен кейін өзінің қызметінен алынған кірістерді өз қалауы бойынша пайдалануға және Қазақстан Республикасының аумағындағы банктерде Қазақстан Республикасының банктік және валюталық заңдарына сәйкес ұлттық валютамен және шетелдік валютамен банктік шоттар ашуға құқылы.

Инвесторға келтірілген залалды өтеу кезінде инвестор мен мемлекет арасында белгілі - бір карама - қайшылықтар пайда болса, яғни реквизицияланған мүліктің бағасы жөнінде, онда ол сот тәртібімен дауласуы мүмкін.

Заңда инвестициялық даулар келіссөздер жолымен, оның ішінде сарапшыларды тарта отырып не дауларды шешудің тараптармен бұрын келісілген рәсіміне сәйкес шешілуі мүмкін. Егер де инвестициялық дауларды шешу мүмкін болмаған жағдайда дауларды шешу Қазақстан Республикасының соттарында, сондай - ақ тараптардың келісім - шарттарымен айкындалатын халықаралық төрелік соттарда жүргізіледі.

Ал инвестициялық дауларға жатпайтын даулар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес шешіледі.

Қазақстан Республикасында инвестициялардың институттық реттелуі негізінен органдардың екі түрлі деңгейімен жүзеге асырылады:

Мемлекеттік органдар;

Консультативтік - кеңестік органдар.

Мемлекеттік органдар қатарына Қазақстан Республикасының мемлекеттік инвестиция комитеті жатады.

Қазақстан Республикасында инвестициялық қызметті реттейтін тағы да бір орган- Қазақстан Республикасы Президентінің Қаулысымен «Қазақстан Республикасы Президенті жанынан шетел инвесторлар кеңесін құру туралы» қабылданған инвесторлар кеңесі органы болып табылады.

Назарларыңызға
рахмет!!!